

Industriepokens bittra eftersmak

Det vilar en ödesmättad stämning över Erik Holmstedts bilder. En bortglömd stålfabrik någonstans i norra Ryssland står där som ett monument från en svunnen tid. En övergiven järnvägsstation, där bjälkarna hänger hjälplöst från ett stort hål i taket. Och motsatsen, den rymdskeppsliknande fabriken som fortfarande fungerar och tycks sträva ut ur bilden, in i framtiden. Men så ensam, så grå och steril.

Några människor syns knappast till i Holmstedts bilder, men de finns ändå där på något sätt. Ekot av fotsteg hörs ännu från de övergivna industriområdena som fångats mitt i förfallet.

-JAG KÄNNER VÖRDNAD inför de hör monumenten och en fascination över deras betydelse. I princip skulle de här bilderna lika gärna kunna vara tagna i Pittsburg eller Ruhr-området, eller varför inte i Sverige. Stukturerna är detsamma även om det är så mycket brutalare i Ryssland. Industriepokens slut är ett globalt problem, som har lämnat en bitter eftersmak. På många sätt är det en tragedi vi står inför här, säger fotografen Erik Holmstedt.

I drygt en vecka reste Erik Holmstedt runt i de norra delarna av Ryssland. Han besökte Murmansk, Kirovsk, Moncegorisk och Apatity - med ett enda mål: att dokumentera resterna efter 1900-talets industriepok.

Han fann dem i de efter Sovjetunionens fall hastigt övergivna stålindustrierna och gruvorna, vars brutala framfart på naturen blir så påtaglig i Holmstedts bilder.

-JAG ÅKTE DIT med arbetsnamnet "Imperiets sammanbrott" och drog paralleller till romarriket och de minnen som finns kvar i form av byggnader från den tiden. Den parallellen kan man också se i de bilder som blev, men det ursprungliga projektet visade sig vara en större än vad jag trott. I stället för att berätta historien som sammanbrottet, vilket andra har gjort långt före mej i både text och bild, har jag koncentrerat mej på att plocka fram detaljer på ett ganska objektivt sätt. Jag överlämnar sedan till betraktaren att göra sina tolkningar, säger han.

Historierna finns så klart där ändå. Som i den tidigare nämnda bilden på en gigantisk järnvägsstation i den lilla byn Kirovsk. Den nu ytterligt förfallna stationen byggdes under Sovjettiden, på grund av ett nästan skrattretande misstag som i dag framstår som en ödets ironi.

Kirovsk är varken till invånarantal eller yta större än vad Överkalix men blandades av någon okänd anledning ihop med den betydligt större staden Kirsov. Den palatsliknande järnvägsstationen som planerats där byggdes därför - utan att någon upptäckte misstaget - i lilla Kirovsk, som aldrig trafikerades av någonting annat än mycket små rälsbussar.

DEN EN GÅNG SÅ ståtliga väntsalen står än i dag kvar i byn, och i förfallet syns spåren av de resenärer som aldrig kom.

Erik Holmstedt arbetar efter en skola som kallas den amerikanska topografin. Kortfattat går det ut på att fotografen finner ett relativt oförändrat motiv, ställer upp sin kamera och inväntar bilden. Resultatet kan jämföras med en målning men det går också att dra paralleller till det bildspråk som exempelvis Roy Andersson använder sig av i

sina filmer. Andersson talar ofta om den komplexa bilden, och lite av den går att finna i Holmstedts fotografier.

-Jag känner också att det finns en bitterljuv skönhet i de här motiven. Det är en jävla tragedi men samtidigt vackert på något outgrundligt sätt.

Fascinationen för de - vid en första anblick - fula motiven har mycket med Erik Holmstedts barndom att göra. Han växte upp i Malmberget ("bokstavligt talat på gruvkanten") och ägnade sig redan i unga år att fotografera gruvor och industriområden. Efter att ha jobbat några år som fotograf på Norrbottens-Kuriren började han 1981 att studera på Konstfack i Stockholm. Där fick han sin syn på industrifotograferingen bekräftad, delvis genom att komma i kontakt med den amerikanska topografin.

Planerna på en resa till Ryssland uppkom dock först för ett och ett halvt år sedan.

- Det var en bekant till mig som kom med förslaget. "Åk till Ryssland, där kommer du att få ditt lystmäte vad gäller industrier". Och det fick jag.

Med sig på resan hade han en svensktalande ryss som hette Sergej. Han guidade Holmstedt till de övergivna gruvorna och fabrikerna. Sergej var också till stor hjälp när det gäller att sig in på det avspärrade områdena.

-Utan honom hade det varit mycket svårt, säger Holmstedt. Den verksamhet som trots allt försiggick på vissa ställen var nog inte alltid helt laglig, och enligt Sergej var det inte bara myndigheterna som hade intresse av att hålla oss borta från en del områden. Därför var det viktigt att han kunde prata med dem vi stötte på, och dra en vals ibland om det behövdes.

Erik Holmstedts industrifoton kan från och med i dag ses på Konstens Hus i Luleå. Det är hans första riktigt stora, separata utställning, men det är redan nu klart att det blir att det blir en fortsättning i Malmö och Kemi konsthall senare i år.

ANDREAS BRÄNNLUND